

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ В ФІЛОСОФІЇ

1. Розміння людини в історії філософської думки.
2. Людина: індивід, особа, особистість.
3. Проблема життя і смерті.
4. Концепція сенсу життя людини.

Розміння людини в історії філософської думки.

- 1. Антична філософія: образ людини космоцентричен.
- Це людина, яка все ще зберігає інтенції первісної людини в тому сенсі, що живе речами і існує лише для космосу фізичних тел.
- Для грека людина мислить усім тілом, а отже, для того, щоб добре мислити, потрібно уміти добре бігти, добре метати диск, добре стріляти з лука, добре боротися

- 2. Середньовічна філософія: теоцентричний образ людини.
- Зрозуміти цей образ, значить, передусім, зануритися в ритми початкових уявлень ранніх християн, втілених в образі святого. Людина не вірить в себе, вона вірить у Бога. Посюсторонній світ, як і сама людина, розглядаються не в їх самоіснуючій реальності, не такими, якими вони є насправді, а лише як момент руху людини до Бога. Сама ж по собі людина образ гріха і печалі.

- *Образ людини **Нового часу** антропоцентричен.*
- Бог зміщується на периферію людського життя. Людина відривається від нього. Вона тепер вірить в себе. На місце Бога вона ставить «людинобога» (Ф. Достоєвський).
- «Людина є мисляча річ» Р. Декарт.

- Суб'єктивність – найістинніша реальність. Більше того, вона – критерій усього існуючого. Центральна картезіанська формула – «мислю, отже, існую». Відбувається друге, після античності, народження раціоналізму, початок, що поклав розвиток експериментальній науці.
- Головна сфера людської діяльності – пізнання. Головний метод пізнання – рефлексія.

- Соціоцентричний образ людини.
- Сутність людини соціальна. Людина – результат суспільних відносин, і в той же час суб'єкт, творець культури. Свідомість людини, її духовна сутність і в історичному, загальнолюдському процесі, і в індивідуальному розвитку проявляється завдяки соціальним факторам: виробничій, практичній діяльності – праці і спілкуванні (суспільним відносинам).

2. Людина: індивід, особа, особистість. Духовність

- Перегляд найважливіших характеристик, сутнісних сил і проявів людини ніби підсумовується співвідношенням понять “людина – індивід – особа – особистість – індивідуальність”, що характеризують її якісні прояви.

- Поняття людини уживають у трьох основних значеннях:
- 1) вид живих істот, що займає певне місце в ієрархії (сукупності) живих організмів (*Homo sapiens*);
- 2) людині – це особлива – розумна істота, що має принципові відмінності від усіх інших живих істот;
- 3) Характеристика того, наскільки людина є людиною; (у таких випадках ми кажемо: “оце справжня людина”, або просто: “оце людина!”)

- Поняттям “індивід” позначають одиничного представника роду і стоїть у ряді таких понять: рід - вид - індивід. (такі характеристики індивіда, як зріст, колір волосся, вага та ін.)
- Поняття “особи” характеризує насамперед певні реальні властивості людського індивіда.

- Особа – це суб'єкт та об'єкт соціальних стосунків, тобто той, від кого продукуються соціальні дії та до кого вони спрямовані; за цією характеристикою особа постає у певних соціальних ролях (наприклад, керівним, сумлінний працівник, енергійний підприємець та ін.), постає представником певних соціальних верств (особа лицаря, селянина та ін.).

- Якщо людська особа усвідомлює свої якості, свою унікальність, свої вади та переваги, вона стає людською особистістю – самодіяльною соціальною та інтелектуальною одиницею. Коли ж це усвідомлення сягає розуміння того, що внаслідок унікальності та неповторності особи існує дещо таке, що може виконати лише вона (бо більше такої особи немає, не було й не буде) і прагне це виконати будь-що, людська особистість набуває рис індивідуальності.

- Для людської індивідуальності (як і для будь-якої людини) велике значення мають ціннісні орієнтири.
- Цінність – це значущість чогось для людини. Звідси випливає, що поняття цінностей у певному сенсі протистоїть поняттю знання; людина може знати, що певна річ нічого не варта в аспекті її предметних співвідношень, але для неї може бути надзвичайно цінною як спогад, родинна реліквія та ін.

ПРОБЛЕМА ЖИТТЯ І СМЕРТІ

- Одним із могутніх, можна сказати, майже абсолютних обмежень для людини постає смерть. Вона лякає людину (і це природно), здається всемогутньою, але межі життя надають йому певного змістовного наповнення.

- У підвалинах сенсу людського існування лежить принцип незворотності, він накладає на людину відповідальність за свою долю, робить цю відповідальність неповторною.
- Людина знає про існування смерті, але водночас у ній живе прагнення безсмертя, яке свідчить про те, що не лише смерть, а й безсмертя постає реальним моментом і чинником людського життя.

- Розглянемо смерть та безсмертя у органічній єдності :
- 1. смерть не постає зовнішнім у відношення до життя явищем, яке, як інколи здається, раптово та ззовні вривається у життя; вмирати може лише те, що живе, а тому все людське життя супроводжується моментами незворотності та вмирання.

- 2. Біологічно ми стикаємося не лише зі смертю, а й з моментами безсмертя, оскільки ми майже безсмертні генетично (гени не зникають доти, доки існує даний вид живих істот), частково безсмертні у своїх дітях, а частково – взагалі у всякому живому, органічному процесі.

- 3. Питання про смерть та безсмертя обертається для нас питанням про природу та долю в нашому єстві того, що перевершує фізичне. Тобто, йдеться про безсмертя душі. В традиціях християнства (як і більшості інших релігій) розрізняють душу та дух: духом називають частку вищої, божественної сутності, що нам дарована ще при створенні людини, і що, звичайно, є принципово безсмертною.

- 4. Незрівнянно повніше індивідуальне існування увічнюється у творіннях культури, де творець проявляється з усіма особливостями свого мислення, почуттів, світосприйняття, темпераменту, переплетіння свідомого та несвідомого та ін.
- Окрім цього можна назвати ще й такі виявлення безсмертя:
 - історичне, яке внаслідок незворотності минулого робить унікальним те місце, що його займає кожна людина в історичному процесі життя;
 - соціальне, що постає як реальність впливу життя людини на думки і вчинки своїх сучасників і прийдешніх поколінь.

- У кінці ХХ ст. проблема смерті людини виявила себе у кількох нових аспектах: це є проблеми клонування людини (відтворення генетичного “двійника” людини), проблема “евтаназії” (“щасливої смерті”).

Сенс життя

- З питанням про смерть та безсмертя органічно пов'язане і питання про сенс людського існування.
- Знаходження сенсу буття – це питання не лише самопізнання людини, а її самоздійснення.

- Питання про сенс – це питання про існування у людини таких життєвих цінностей, орієнтирів, ідеалів, принципів, під які вона може підводити більшість ситуацій або вирішень, з якими стикається у житті.
- Сенс – це виключно людське явище. Коли людина вміє його вбачати у дійсності, ним оперувати, вона йде попереду стихійних процесів життя, принаймні, претендує на те, щоби взяти своє життя у своє свідоме вирішення та врегулювання.

- Найпростішою відповіддю на питання про те, в чому полягає сенс життя, може слугувати така: у тому, за що ви згодні віддати своє життя.
- Тут ціна життя та сенс ототожнюються, а смерть постає лише як остаточне засвідчення такої ціни.

